

Şu əsrin məktəbi təhsil tariximizdə nəzərdə tutulmuş iz qoyub

Təhsil tariximizdə özünəməxsus yeri olan, xalqımız üçün nə qədər zərərli, tanınmış yazıçılar, müəllimlər, pedaqoqların Şu əsrin məktəbi də məhz mənfur qonularımızdan və həliliyinin qurbanı olan, bilik, elm mədədələrini təzəndən.

XIX yüzilliyin sonlarında müxtəlif sahələrdə baş verən dəyişikliklər Azərbaycan baycanda mədəniyyətə yanaşma, maarifçiliyə meyillərin artmasına da özünün müsbət təsirini göstərirdi. Həmin dövrdə maarifçiliyin inkişafına təticəsinə dini təhsil sistemində dünyəvi təhsil sisteminə keçid gücləndi. XIX əsrdə Azərbaycan baycanda yeni tipli məktəblər meydana gəlirdi və inkişaf yoluna qədəm qoydu. Belə məktəblərin təsiri və maariflənmə səyləri baxmadan Qarabağ bölgəsi, nəinki Azərbaycan baycanda, eləcə də, Cənubi Qafqazda, demək olar ki, ən birinci yeri tuturdu. Bu əsrdə XIX əsrin sonlarında daha da güclənmədi.

Onu da qeyd etmək ki, XIX əsrin 80-ci illərində cəmi bir real məktəb Bakıda və bir klassik proqramıziya Gəncədə fəaliyyət göstərirdi. Bu isə bir tərəfdən hələnin orta təhsilə olan ehtiyacın digər tərəfdən isə sənaye və ticarətin artmaqda olan tələbinə qətiyyətli ödəmirdi. Şu əsrdə isə bu tələb və ehtiyac özünü xüsusilə bürüdü. Burada orta məktəblər olan tələbatı get-gedə artırdı. Şu əsrdə proqramıziya təsisi sahəsindəki tələbin təticəsiz qalması görünən hələ hələli 1880-ci il iyunun 30-da Peterburqa-Qafqaz komitəsinə müraciət edir.

Müraciətə qeyd olunurdu: "Şu əsrdə sakinlərinin təhsilə olan ehtiyacının (həmin məktəbdə 400-dən artıq əgirdin oxuması bu ehtiyacı daha təsdiq edir) və həmin ictimaiyyətinin arzusuna əsaslanan Gəncə qubernatoru Şu əsrdə həmin 6 sinifli real məktəb açmağa xahiş edir. Həmin ictimaiyyət həmin məktəbi müvafiq bina ilə təmin etməyi və illik 7500 manat pul ilə kömək etməyi öhdəsinə götürür".

Bələliklə, edilən müraciət öz həllini tapdı və 1881-ci il sentyabrın 20-də Şu əsrdə 6 sinifli Real məktəbin əsas qoyuldu. Hazırda üç əsas sinifdə ibarət təşkil olunan bu məktəbin ilk direktoru 1859-cu əgirdə qəbul edilir. Tarixi mənbələrdə qeyd edildiyi kimi, 1886-cı ildə məktəb 7.500 manat vəsait xərclənmədir.

Dövrünün nümunəvi maarif ocağı sayılan Şu əsrin Real məktəbinə maraqlı gündən-günə artmaqda idi. Qafqaz maarif nazirinin nümayəndəsi 1890-cı ildə əhəzadə Ziaəddövlətin Mirzəvan mirzə Qacar və antropoloq Antrə buraya gətirmədir. Onların məktəbdə tədris və davamiyyətli maraqlandıqları zaman üzürlü və üzürsüz dərəcə buraxanların 7,644 faiz oldu və müəyyən olub. Bu faizlə özünü xalqımız üçün elm-maarif həvəsinin vəvəllik illər nisbətinə artdığını göstərirdi. Xalq o zaman dinin qadağan olunmasına baxmayaraq bəzə xalqların dillərini də öyrəndi. Həmin dildə danışmaq və oxumağa cəhd göstərirdilər. Seçimdə hamı sərbəst və azad idi. Məsələn, 1890-cı ildə Tiflis məktəblərində alman dili məcburi dil kimi öyrədilirdi, Şu əsrdə məktəbdə bu, könüllülük prinsipi əsasında aparılırdı. Yeni açılan məktəblərdə dədəbiyyatın tədrisində xüsusi diqqət yetirilirdi. Ona görə ki, dədəbiyyat əsas tərbib və vasitəsi kimi yetidirmək qüdrətinə malik idi. Bunu Şu əsrin Real məktəbinin müfəttişləri vəzifəsinə İmanovskinin Qafqaz maarif nazirinin sərəncamlar bülletenində çap etdirdiyi "Bizim orta məktəblərdə dədəbiyyat əgirdərin xalq tərbibində, söhbətlərinə aparılmasında əsas silahdır" bəllə qəl məqaləsi bir daha təsdiq edir. O zaman dədəbiyyata xüsusi diqqət yetirilirdi.

Burada görkəmli ziyalılar dərəcə deyirdi

Şu əsrin Real məktəbdə tanınmış maarifçilər Haşim bəy Vəzirov, Mirzə Salah bəy Zöhrabbəyov, Yusif bəy Məlikhaqənzərov dərəcə deyib səslənən və aləmlər xəsiyyətli rəhbər birinə savadlı, sayılıb seçilən insanlar olub. Məsələn, görkəmli pedaqoq Mirzə Salah bəy Zöhrabbəyov Fransada və Rusiyada təhsil almış görkəmli ziyalılardan idi.

Zaqafqaziya (Qori) Müəllimlər Seminariyasının məzunları Yusif bəy Məlikhaqənzərov müəllim, reyni zamanda aktyor və rejissor kimi məşhur idi.

Pedaqoq, publisist, tərcüməçi, jurnalist, yazıçı və nəzir kimi tanınan Haşim bəy Vəzirov Şu əsrdə "müsliman-rus" məktəbi yaradılarda bu məktəbin direktoru vəzifəsində vəzifə tədris edilir. Məktəbdə nəfərlik bərabər həmin bələdiyyə

idar?sin? qlasn? seçilir. Bundan ba?qa, o, ?u?a Real M?kt?binin haz?rl?q sinfind? ana dilind?n d?rs deyirdi.

M?kt?bin tan?nm?? m??hur m?zunlar?

Burada t?hsil alm?? ?agirdl?r d? onlara d?rs dey?n mü?lliml?ri kimi sonradan m??hur ??xsl?r kimi tan?n?blar. M?kt?bin yetirm?l?ri olan ?bdül?li b?y, Muxtarov, H?s?n b?y, Ba??rb?yov, ?smay?l b?y, ??fib?yov, Muxtar b?y, Muradov, Y?usif V?zir, Ç?m?nz?minli, ?bdürr?him b?y, Haqverdiyev, Qara b?y, ?liverdil?, Cəbbar b?y, V?lib?yov, Rüst?m b?y Axundov, Xan ?u?inski f?aliyy?t?l?ri il? dövl?rinin ?n parlaq ??xsiyy?t?l?ri kimi yadda qal?blar.

Dig?r t?hsil mü?ssis?l?rin? qap?lar?n? açan Realn? M?kt?b

Öz missiyas?n? u?urla h?yata keçir?n, xalq?n maarifl?nm?si, elm?yiy?l?nm?si i?ind? müst?sna xidm?t?l?ri olan, Azərbaycan ?d?biyyat?na bir s?ra m??hur yaz?ç?ları, ?dibl?r, b?x? ed?n Realn? M?kt?bin binas? sonralar bir s?ra t?l?hsil mü?ssis?l?rinin f?aliyy?t göst?rm?si üçün göz?l m?kana çevrilmi?dir. Bel? ki, u?u an?n q?dim, tikilil?rind?n say?lan t?hsil oca??n?n binas?nda 1960-c? il?d?k?u?a Pedaqoji Texnikumu, 1960-c? ild?n 1989-cü il?d?k? Riyaziyyat t?mayüllü 2 nömr?li internat m?kt?bi f?aliyy?t göst?rmi?dir.

Binan?n sonuncu sakinl?ri is? AP?-nin (indiki Azərbaycan Dövl?t Pedaqoji Universitetinin) ?u?a filial? olub. 1989-cü ild?n 1992-ci il?d?k? bu binada f?aliyy?t göst?r?n ali t?hsil mü?ssis?sinin ?u?a filial?nda t?l?b?l?rsas?n pedaqoji fakült?l?rd? t?hsil al?rd?lar.

?u?an?n ?sl sahibl?ri qay?td?...

B?li, t?hsilimizin inki?af?na ?v?zsiz töhf?l?r vermi? ??z?m?mini, tarixi görk?mini, q?dimliyini qoruyan ?u?a Realn? M?kt?b çox t??ssüf ki, 1992-ci il? q?d?r ayaqda durma?? bacard?. Bel? ki, 1992-ci ilin may ay?nda ?u?a ??h?ri i??al edildikd?n sonra erm?ni vandallar? orada bir çox tarixi dini yerl?rimizi m?hv etdi, o cüml?d?n ?u?a Realn? M?kt?bi yand?raraq xarabazara çevirdil?r. Budur, art?q ?lahi ?dal?t z?f?r çald?. 30 il? yax?n i??al olunmu? torpaqlar?m?z?n h?sr?t?n? son qoyuldu. 44 günlük V?t?n müharib?sind? qazand??m?z q?l?b? erm?ni i??alç?lar?n?n böyük xülyalar?n?? puç etdi. Onlar?n qurduqlar?v? neç? ill?rdir ki, h?yata keçirm?y? çal??d?qlar? planlar tarixin zibilliyin?at?ld?. V??t?hsil ocaqlar?m?z? m?hv ed?r?k, xarabazarl??a çevir?n i??alç? erm?nil? is? bu d?f? "sınıf"d? qalmad?lar, bütövlükd? "m?kt?b"d?n qovuldular. Özü d? ölk?ba?ç?s? c?nab ?lham ?liyevin dediyi kimi, dü?m?ni iti qovan kimi qovduq.

Do?ma ?u?am?za t?hsilimiz qay?d?r. Art?q bizl?ri qar??da azad olunmu? torpaqlar?m?zda böyük quruculuq i?l?ri, göz?l bir h?yat gözl?yir. El? ?u?aaya s?f?ri zaman? dövl?t ba?ç?s? ?lham ?liyevin erm?ni vandalizminin qurban? olm?lmü? ?u?a Realn? M?kt?binin da??d?lm?? abinas? il? tan?? olark?n dediyi bu fikirl?r d?z?litezlikl?amüasir t?hsil tariximizd? yenid?n ?u?a s?hif?sinin aç?laca??n? dem?y? ?sas verir: "Dünyada onlar kimi saxtakar mill?t yoxdur. Bu bina da b?rpa olunacaq.

...Azərbaycan xalq? ?u?ada bundan sonra ?b?di ya?ayacaq. ?u?a bizimdir! Qaraba? Azərbaycan?r!".

["Azərbaycan mü?llimi" qzeti](#)